

โรคปอดที่สำคัญในสุกร

ตอนที่ 1 : เยื่อหุ้มปอด

น.สพ. ยุทธ เทียมสุวรรณ
ผู้จัดการฝ่ายวิชาการ บจก. เซ็นทรัลลิส

ปอด (Lung) หรือทางการแพทย์มักเรียกอีกคำหนึ่ง ที่เป็นส่วนประกอบของคำอันเกี่ยวกับปอดว่า Pulmonary เป็นอีกอวัยวะหนึ่งของระบบที่สำคัญในร่างกาย อยู่ภายในช่องอก มีลักษณะนิ่ม หยุน จึงมีกระดูกซี่โครงคอยปกป้องเอาไว้ มีสองข้าง ซ้าย-ขวา มีความสำคัญอย่างยิ่งวดในกระบวนการหายใจ มีหน้าที่หลักในการแลกเปลี่ยน O_2 จากสิ่งแวดล้อมเข้าสู่ระบบหมุนเวียนโลหิตในร่างกาย ในทางกลับกันก็นำเอา CO_2 จากระบบหมุนเวียนโลหิตในร่างกายกลับออกมาสู่สิ่งแวดล้อม เนื้อปอดประกอบด้วยเซลล์เป็นจำนวนล้านๆ เซลล์ ที่มีลักษณะเล็กและบางเรียงตัวประกอบกันเป็นถุงเหมือนลูกโป่ง ซึ่งภายในทำหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนก๊าซ $O_2 - CO_2$

เนื้อปอดจะมีเยื่อเป็นถุงบางๆ 2 ชั้นหุ้มอยู่ เรียกว่า เยื่อหุ้มปอด แบ่งเป็นเยื่อหุ้มปอดชั้นในที่จะแนบติดไปกับผิวของเนื้อปอด และเยื่อหุ้มปอดชั้นนอก ที่จะแนบติดไปกับผนังช่องอก ระหว่างเยื่อหุ้มปอด 2 ชั้นบางๆ นี้จะมีช่องว่างเรียกว่า ช่องเยื่อหุ้มปอด ในช่องเยื่อหุ้มปอดจะมีของเหลวคอยหล่อลื่นอยู่เรียกว่า ของเหลวเยื่อหุ้มปอด ของเหลวนี้อาจช่วยให้เยื่อหุ้มปอดแต่ละชั้นเคลื่อนไปมาระหว่างกันได้โดยไม่เสียดสีกันจนเสียหาย และของเหลวเยื่อหุ้มปอดก็ยังช่วยยึดเยื่อหุ้มปอดทั้งสองชั้นไว้ไม่ให้แยกจากกันโดยง่าย

มีหนึ่งความผิดปกติ หรือรอยโรคที่มักพบทั้งจากการผ่าซาก และในโรงฆ่า ได้บ่อยมากๆ นั่นก็คือ เยื่อหุ้มปอดอักเสบ (Pleuritis, Pleurisy) หากเป็นในลักษณะที่ภาษาชาวบ้านเรียกกันว่า ปอดติดซี่โครง อันเกิดขึ้นตามมาภายหลังการอักเสบแบบเรื้อรัง ที่จะมีไฟบรินเข้ามายึดติดระหว่างเยื่อหุ้มปอด กับเยื่อผนังช่องอก หรือซี่โครง จึงมักพบการฉีกขาดของเยื่อหุ้มปอด เมื่อดึงปอดออกจากช่องอก รวมถึงมักมีการยึดติดกันเองของเยื่อหุ้มปอดระหว่างกลีบ ส่วนการยึดติดกับเยื่อหุ้มหัวใจก็อาจพบได้ แต่กรณีที่อักเสบแบบเฉียบพลันจะพบหน้าตัวขึ้นเป็นแผ่น และกลายเป็นสีขาว

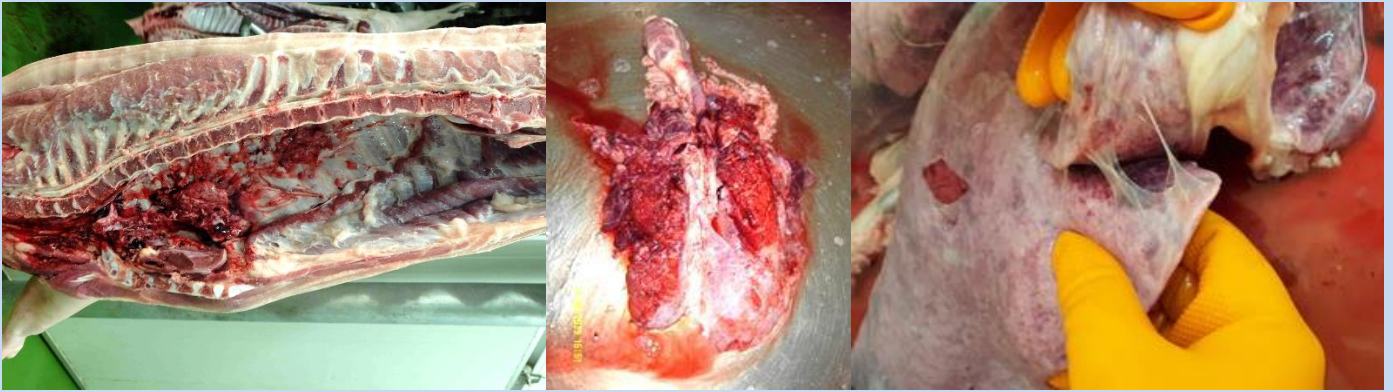
โรคที่อาจนึกถึงเป็นลำดับแรกคือ **โรคปอดและเยื่อหุ้มปอดอักเสบ หรือ เอพีพี (APP)** อันเกิดจากเชื้อแบคทีเรียแกรมลบชื่อ *Actinobacillus pleuropneumoniae* ที่จำแนกได้เป็น 15 ซีโรไทป์ และสร้างสารชีวพิษ (Apx) ได้ 4 ชนิด มักแสดงอาการ

รุนแรงได้ตั้งแต่ช่วงอนุบาลระยะท้ายๆ ไปจนถึงขุนส่งโรงฆ่า กรณีเกิดโรคแบบเฉียบพลัน มักมีไข้สูง หายใจลำบาก อาจตายทันที โดยพบสุกรมีฟองเลือดออกจากจมูกหรือปาก ไบหูและผิวหนังจะมีสีม่วงคล้ำ ผ่าซากจะพบว่าเยื่อหุ้มปอดมีลักษณะหนาตัวขึ้นเป็นแผ่น กลายเป็นสีขาวขุ่นปนเหลือง ภายในช่องอกมักพบน้ำเป็นสีเหลืองฟางข้าว หรือแดงร่วมด้วย กรณีเฉียบพลันนี้จะยังไม่พบการยึดติดกับซี่โครง แต่จะพบปอดซ้ำอักเสบ โดยรอยโรคสีแดงคล้ำ หรือม่วงแดงที่หนูนชั้นนี้ จะมีหย่อมก้อนเลือดออกปนเนื้อตายอยู่ในเนื้อปอด แต่ตัวที่รักษาได้ทันหรือเป็นเรื้อรัง มักพบเป็นเพียงก้อนเนื้อตายแข็งๆ ก้อนใหญ่ก้อนเดียว หรือก้อนเล็กๆ หลายก้อนกระจายทั่วปอดก็ได้ มักไม่พบหย่อมเลือดแล้ว ผิวด้านนอกอาจดูปกติ แต่ภายในเนื้อปอดจะมีฟองฟืดแผลเป็นมากมาย และที่สำคัญจะมีไฟบริน มายึดติดเยื่อหุ้มปอดเป็นฟองฟืดระหว่างกลีบ หรือยึดติดกับผนังช่องอก และซี่โครง รอยโรค APP จะจำเพาะแคในช่องอกเท่านั้น ไม่มีการติดเชื้อเข้ากระแสโลหิต จึงไม่พบรอยโรคที่ช่องท้อง ข้อต่อ หรือที่อื่นโดยเด็ดขาด

ปัจจุบันนี้มีอีกโรคหนึ่งที่กำลังพบเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โรคนี้มีความคล้ายคลึงกับ APP มาก แต่ก็ยังไม่เป็นที่รู้จักกันมากนักในหมู่นักเลี้ยงสุกรไทย นั่นคือ **โรคแอคติโนบาซิลโลซิส** อันเกิดจากเชื้อ *Actinobacillus suis* (A.suis) เชื้อมีความคล้ายคลึงและใกล้เคียงกับเชื้อก่อโรค APP มาก นั่นคือ ก่อให้เกิดรอยโรคปอดและเยื่อหุ้มปอดอักเสบแบบมีไฟบริน เกิดเป็นฟองฟืดได้เช่นเดียวกัน แต่ A. suis นี้สามารถก่อให้เกิดโรคได้ในสุกรทุกช่วงอายุ ตั้งแต่ลูกสุกรดูนมที่มักพบตายแบบเฉียบพลัน ตามผิวหนัง ปลายขา หู หางจะมีสีแดงม่วงคล้ำ กลายเป็นเนื้อตาย นอกจากนี้ยังพบข้อบวม หรือมีอาการชักร่วมด้วย สุกรหลังหย่านมจะมีปัญหาระบบทางเดินหายใจ โดยเฉพาะปอดบวมอักเสบ ส่วนสุกรใหญ่และสุกรพันธุ์ นอกจากปอดและเยื่อหุ้มปอดอักเสบแล้ว ยังมีรอยโรคที่ผิวหนังเป็นแผ่นปื้นสีแดงม่วง รูปกลมหรือเหลี่ยม จึงทำให้สับสนกับโรคไขหนึ่งแดง หรือ Erysipelas นอกจากนี้ยังอาจพบการแท้ง มดลูกอักเสบ ไชสันหลังอักเสบร่วมด้วย โดยสิ่งที่แตกต่างจาก APP มากที่สุดคือ A.suis จะสามารถติดเชื้อเข้ากระแสโลหิต และกระจายไปได้ทั่วร่างกาย จึงพบการอักเสบแบบมีไฟบริน มีหย่อมเลือดออก และเกิดเนื้อตายเป็นฝีหนองได้ทั่วร่างกาย เช่น ปอด หัวใจ ไต ตับ ม้าม ลำไส้ สมอ ต่อมน้ำเหลือง ผิวหนัง นอกจากนี้ยังพบข้ออักเสบ ถุงหุ้มและเยื่อหุ้มหัวใจอักเสบ ในขณะที่ APP จะพบรอยโรคเพียงแคที่ปอดและเยื่อหุ้ม โดยจำกัดเฉพาะในช่องอกเท่านั้น

โรคต่อมาที่สร้างเสียหายให้แก่ผู้เลี้ยงสุกรกันอยู่ไม่น้อย พบบ่อย และยังสร้างความสับสนกับ APP ค่อนข้างมากเนื่องจากมีอาการ และรอยโรคเยื่อหุ้มปอดอักเสบที่คล้ายคลึงกันมาก นั่นคือ **โรคพาสเจอร์เรลโลซิส** อันเกิดจากเชื้อแบคทีเรียแกรมลบ *Pasteurella multocida* กรณีเฉียบพลันรุนแรงมักแสดงอาการคล้ายคลึงกับ APP มากที่สุด จะพบรอยโรคปอดสีเทาแดงอักเสบ มีเลือดคั่งทั่วปอด ผิวหนังมีสีม่วงแดง ตายเฉียบพลัน ส่วนกรณีทั่วไปมักพบปอดและหลอดลมอักเสบแบบมีหนองเยื่อหุ้มปอดอักเสบแบบมีไฟบรินเข้ามายึดติดระหว่างกลีบ หรือผนังช่องอก โดยส่วนมากพบว่าเยื่อหุ้มปอดยังคงเป็นเยื่อใส ไม่กลายเป็นขาวขุ่นเหลืองเช่นโรคอื่นๆ และในช่องอกมักแห้ง ไม่ค่อยพบของเหลว แต่บางกรณีอาจพบน้ำสีเหลืองขุ่นๆ ก็ได้เช่นกัน รอยโรคสำคัญแตกต่างไปจาก APP ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ มักพบเยื่อช่องท้องอักเสบแบบมีไฟบริน หรือข้ออักเสบมีหนองก็อาจพบร่วมด้วยได้ ในสุกรหลังหย่านมที่อายุตั้งแต่ 3-10 สัปดาห์เป็นต้นไป

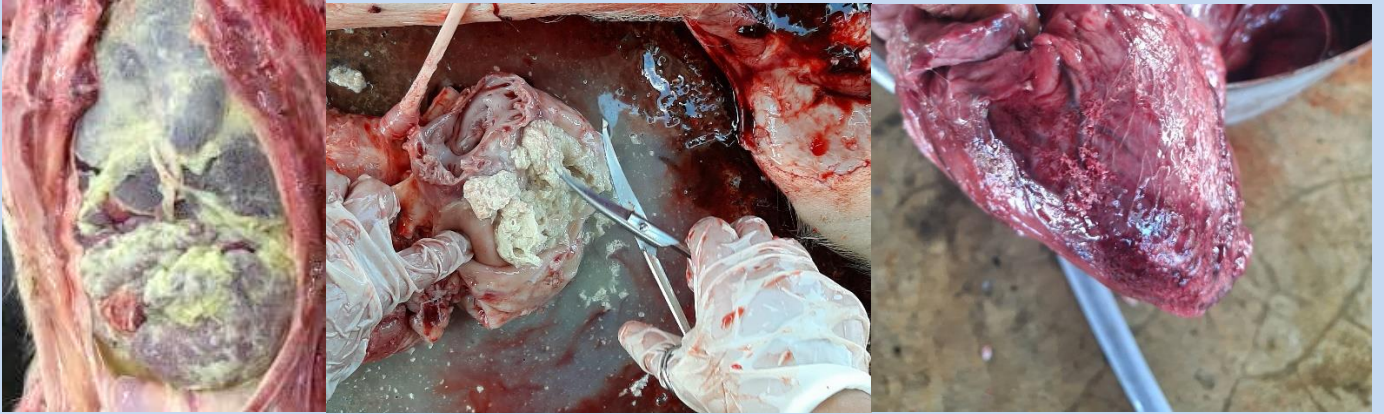

หากผ่าซากเจอรอยโรคเยื่อหุ้มปอดอักเสบ ร่วมกับลักษณะข้อบวม ก็ไม่ควรมองข้ามโรคติดเชื้อมัคโคพลาสมาไปโดยเด็ดขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนิด **Mycoplasma hyorhinis** (*M.hyorhinis*) ที่แสดงอาการป่วยในช่วงอนุบาล และเล็กรุ่น สุกรจะมีอาการไข้ต่ำๆ หายใจลำบาก ข้อบวม เดินขากระดูก ส่วนใหญ่มักไม่แสดงอาการป่วยรุนแรง หรือเฉียบพลันมากนัก อัตราการป่วยการตายต่ำมาก เยื่อหุ้มปอดและในช่องอกอักเสบ มีไฟบรินปนหนองเข้ามายึดติด เป็นเส้นใยระหว่างอวัยวะต่างๆ เราสามารถแยกจากโรคอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วค่อนข้างง่ายคือ การอักเสบแบบมีไฟบรินจาก *M.hyorhinis* จะเกิดขึ้นที่เยื่อ และอวัยวะในช่องท้องร่วมด้วย โดยลักษณะไฟบรินปนหนองค่อนข้างมีลักษณะแตกต่าง และมักไม่ก่อให้เกิดรอยโรคปอดบวมอักเสบ รวมถึงน้ำในข้อต่อจะมีลักษณะปนเลือดจำนวนมาก ส่วนมัคโคพลาสมาชนิด *hyosynoviae* นั้นจะก่ออาการและรอยโรคแต่ข้อบวมเท่านั้น ทำนองเดียวกับมัคโคพลาสมาชนิด *hyopneumoniae* นั้นจะก่ออาการและรอยโรคที่เนื้อปอดเท่านั้น

โรคเกลสเซอร์ อันมีสาเหตุมาจากเชื้อแบคทีเรียแกรมลบ *Haemophilus parasuis* นั้น ค่อนข้างมีความแตกต่างจากโรคที่กล่าวมาข้างต้น ในแง่การอักเสบที่จะมีไฟบรินปนหนองสีเทาเหลืองจำนวนมาก ในโพรงร่างกายเกือบทุกแห่ง จนกลายเป็นเยื่อเหนียว หรือแผ่นหนองยึดติดกันหนาแน่นจนแยกไม่ออก อันเป็นลักษณะที่ค่อนข้างจำเพาะของโรคนี้ ยกเว้น *M.hyorhinis* ที่จะคล้ายคลึงกันอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นช่วงอายุที่มักพบ อาการข้อบวม เจ็บ ขา มีไข้สูง และอาการทางเดินหายใจ รวมถึงลักษณะหนองและรอยโรคที่เยื่อหุ้มปอด ถุงหุ้มหัวใจ เยื่อช่องท้อง เพียงแต่เกลสเซอร์จะมีความระดับความรุนแรงที่เฉียบพลัน และรอยโรคที่หนักมากกว่า กรณีรุนแรงอาจมีปอดบวมอักเสบร่วมด้วย ที่สำคัญคือ ภาวะเยื่อหุ้มสมองอักเสบแบบมีไฟบรินปนหนองจะทำให้สุกรป่วยแสดงอาการทางประสาท สั่นกระตุก นอนตะแคง ชักตะกายเท้า อัมพาต คล้ายคลึงกับโรคติดเชื้อสเตรปโตคอคคัส ซูอิส ในขณะที่ *M.hyorhinis* จะไม่มีอาการทางประสาท อันเนื่องมาจากอาการรอยโรคที่เยื่อหุ้มสมองแต่อย่างใด

อีกสองโรคสุดท้ายที่จะกล่าวถึงนี้ มิได้มีอาการ หรือก่อให้เกิดรอยโรคเยื่อหุ้มปอดอักเสบเป็นหลัก ที่ควรจะนึกถึงเป็นอันดับแรกๆ อาจเป็นเพียงอาการร่วมที่ไม่เด่นชัด หรือพบเกิดแค่ในบางกรณี ได้แก่ **โรคติดเชื้อสเตรปโตคอคคัส ซูอิส** ที่มักพบในสุกรดูดนม และอนุบาล อันมีเยื่อหุ้มสมองอักเสบ และข้ออักเสบเป็นหลัก แต่กรณีที่ติดเชื้อเข้ากระแสโลหิต อาจพบไฟบรินเป็นเส้นใยเล็กๆ ใต้เยื่อหุ้มปอด ช่องอก และช่องท้อง ร่วมกับฝีหนองขนาดเล็กกระจายไปทั่วเนื้อปอด และโรคสุดท้ายที่หลายคนคาดไม่ถึงนั่นคือ **โรคติดเชื้อ อี. โคไล** ชนิดติดเชื้อเข้ากระแสโลหิต หรือเลือดเป็นพิษ ที่มักพบในลูกสุกรแรกเกิด แต่บางรายอาจพบช่วงหลังหย่านม แสดงอาการไข้สูง ชี้น ผิวน้ำมีสีแดง ตายเฉียบพลัน อัตราการตายสูงมาก ผ่าซากอาจพบจุดเลือดออกใต้เยื่อเมือกและเยื่อเลื่อม ตับม้ามโต สะดืออักเสบ ข้ออักเสบ ปอดและเยื่อหุ้มปอดอักเสบ เยื่อช่องท้องและเยื่อหุ้มสมองอักเสบ

โดยสรุปโรคติดเชื้ออันก่อให้เกิดอาการป่วย และมีรอยโรคเยื่อหุ้มปอดอักเสบในสุกรนั้น มีสาเหตุมาจากเชื้อหลากหลายชนิดตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ละโรคอาจมีความเหมือนที่เป็นจุดร่วม หรือความต่างที่เป็นลักษณะจำเพาะ อันสามารถนำมาใช้วินิจฉัยแยกแยะ รักษาทางยา หรือปรับปรุงแก้ไขการจัดการในขั้นต้นได้เป็นอย่างดี แต่ในหลายๆ ครั้งอาจไม่ได้ง่ายตายตัวเสมอไป รอยโรคที่เป็นมานานเรื้อรังอาจแปรเปลี่ยนไป จนไม่เหมือนแบบฉบับ และที่สำคัญปัจจุบันนี้โรคระบบทางเดิน

หายใจในสุกรมักเป็นชนิดซับซ้อน ที่ติดเชื่อมกันมากกว่า 1 ชนิดขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นแบคทีเรีย หรือไวรัสก็ตาม ทำให้การวินิจฉัย และการรักษาอาจไม่ถูกต้องครอบคลุม หรือผิดพลาดหลงทางไปได้ง่าย ดังนั้นจึงควรส่งวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการเพื่อวินิจฉัย และป้องกันทุกโรคที่กล่าวมาแล้วได้ด้วยระบบความปลอดภัยทางชีวภาพที่เข้มงวด หรือทำวัคซีนป้องกันโรค (วัคซีนทางการค้า อาจมีเฉพาะในบางโรคที่กล่าวมาข้างต้น) และเมื่อทราบว่าสุกรมักมีปัญหาาระบบทางเดินหายใจอยู่แล้ว นอกจากเชื้อหุ้มปอดแล้ว เราก็ควรต้องทราบเรื่องโรคที่เกิดในเนื้อปอดร่วมด้วย อย่าลืมติดตามอ่านในอีกรุ่นนะคะ

เอกสารอ้างอิง

Enoe et al., 2002. Prev Vet Med. 54 : 337-349.

Diseases of Swine 9th edition. 2006. Blackwell Publishing.

กิจจา อุไรวงศ์. 2530. แนวทางการรักษา วินิจฉัย และควบคุมโรคสุกร. โรงพิมพ์สารมวลชน. 348 หน้า.

สุพล เลื่องยศสิริชากุล. 2545. โรคติดเชื้อของสุกร. คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 197 หน้า.

<https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9B%E0%B8%AD%E0%B8%94>

Copyright ©